

Tapa vabastamine ja iseseisvuspäeva tähistamine

HARRI ALLANDI, TAPA MUUSEUMI JUHATAJA

Tapa vabastamisest soomusrongide dessandiga möödus jaanuaris 80 aastat. Enne punaste järjekordset okupatsiooni 1940. aastal tähistati vabariigi aastapäeva Tapal suurima pidulikkusega.

Eesti esimeste soomusrongide formeerimise ajal 1918. aasta novembris seisis meie omariiklus vaekausil. Lahkuvate Saksa okupatsioonivägede kannul tungisid Eestisse suured enamlaste väed, kes jõudsid ligi 40 kilomeetri kaugusele Tallinnast, vallutades sealhulgas ka Tapa.

Pööre Vabadussõjas soomusrongide tegevuse piirkonnas tuli 4. jaanuaril 1919, mil anti tugev hoop vaenlasele Kehra juures. Sealt algas meie soomusrongide võidukäik. 8. jaanuari õhtul, kui need asusid Lehtse lähiste, kutsus soomusrongide üldjuht kapten Karl Parts soomusrongide number 1, 2, ja 3 ülema enda juurde, teatades, et hommikul kell 5 jätkavad rongid pealetungi, et vallutada Tapa. Soomusrongi nr. 1 juhtis Vabadussõja kangelane kapten Irv. Vaenlane osutas tõsist vastupanu, eriti alevi sees, punased võtsid majade vahelt tule alla pealetungiva dessandi, kuid peatselt olid sunnitud taganema Valgejõe suunas. Soomusrongide dessandi kätte langes Tapa 9. jaanuaril kell 9. Sõjasaagiks saadi kolm kuulipildujat, ligi 200 püssi, hulk

24. veebruari pidulikud ülesrivistused Tapa turuplatsil 1930-ndatel aastatel.

lõhkeainet ning sõjavangi võeti 78 meest.

1934. aastal paigutati Tapa vabastamise 15. aastapäeva puhul vaksali seinale pronksist mälestustahvel kirjaga: "9. jaanuaril 1919. a. murdsid soomusrongid punaste ikke Tapal". Avamisel viibis ka kindral Laidoner. Tahvel taas avati 1993. aastal. Tapa vanal kalmistul asub Vabadussõjas langenute kalm, hauamonumendi marmortahvil seisab kirjas: "Siin puhkab leitnant Koiva ja kolm tundmatut sõdurit". Vanale kalmistule on maetud ka Vabadusristi kavaler kapten Rudolf Kivilo, kes uppus 1922. aastal Käsnu lahte.

Invaliidide kodu Imastus

1920. aasta oktoobris asutati Eesti Punase Risti algatusel Imastu mõisa sõjainvaliidide kodu, kuhu paigutati nii

Vabadussõja kui ka I maailmasõja lahingutes vigastatud sõdurid. Invaliidide kodu andis hoolealustele täieliku ülalpidamise ja arstiabi. Punase Risti Tapa komitee korraldas Tapa kalmistule nägusa matmispaiga, mis on säilinud tänaseni.

Sai traditsiooniks, et Eesti Vabariigi sünnipäeval, 24. veebruaril külastasid paljude organisatsioonide esindajad kingitustega Imastu invaliidide kodu. Mõnikord toodi sõjainvaliidide sel puhul regedega Tapale peredesse lõunasöögile.

Iseseisvuspäeva kaunistused

Traditsioonilised olid iseseisvuspäeval pidulikud ülesrivistused turu platsil, kus praegu asub gümnaasium. Sellest võtsid osa kaitsevägi, kaitsemiit, naiskodukaitse ja teised.

Vabariigi 10. aastapäeval 1928. aastal kaunistati Tapa jaamahoone kuuseokstest vani-

kutega ja sadade sini-must-valgete minilippudega.

20. aastapäeva eel kutsus Järva Teataja linna kodanikke hoolitsema oma elamu piduliku väljanägemise eest. Linnavalitsuse fassaad palistati üleni vanikute ja tuledega. Dekoratsiooni keskpunkti moodustas illumineeritud riigivapp. Linnavalitsuse hoonest kuni Pika tänavani pandi tänava äärde urnituled, keskkooli aknaid valgustati seestpoolt mitmevärviliste tuledega, majade akendel põlesid küünlad.

Oli loomulik, et kõikidel majadel lehvitsid riigilipud. Tapa jaamahoone ja mõisahoonne, kus paiknes soomusrongi rügemendi staap, säras paljudest välisseintele pandud elektrilampidest. Jaama veetorni tippu ehtis suur valgustatud riigivapp. □